

Projekt: ENLARGE – TP3: Juhtumiuuringu analüüs

D.3.4 Raport: Näidis teadmiste kaart

KUUPÄEV: 20 September 2018

VERSIOON: VIIMANE VERSIOON

Kõik kommentaarid on oodatud. Palun edastage need aadressile: contact@enlarge-project.eu

PROJEKT ON SAANUD RAHASTUSE EUROOPA LIIDU PROGRAMMI HORIZON 2020 TEADUSUURINGUTE JA UUENDUSTEGEVUSE TOETUSLEPINGU NR 727124 ALUSEL

Projekt on saanud rahastuse Euroopa Liidu programmi "Horisont 2020" teadusuuringute ja uuendustegevuse toetuslepingu nr 727124 alusel. Selle väljaande sisu esindab ainult ENLARGE projekti konsortsiumi vaateid. Euroopa Komisjon ei võta endale vastutust selles sisalduva teabe kasutamise eest. Paljundamine ja tõlkimine mitteärilisel eesmärgil on lubatud tingimusel, kui allikale on viidatud.

ENLARGE on kaheaastane projekt, mida rahastatakse Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist „Horisont 2020“. Selle eesmärk on parandada teadlikkust ja jagada teavet osalusdemokraatia kohta säästva energeetika valdkonnas, kasutades selleks poliitikakujundajate, kodanikuühiskonna esindajate ja energeetikavaldkonna praktikute vahelist suhtlust ja teabevahetust.

Projekti **ENLARGE** elluvijad on Itaalia Sotsiaaluuringute Instituut (IRS), Torino Ülikool, SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus (SEI Tallinn) ja Euroopa Kohaliku Demokraatia Ühendus (ALDA).

Teaduskomitee

Luigi Bobbio (Torino Ülikool)

Bruno Dente (Milano Polütehnikum)

Lauri Tammiste (SEI Tallinn)

Projekti koordinaator

Cristina Vasilescu (IRS)

Juhtrühm

Stefania Ravazzi (Torino Ülikool, 1. ja 5. töörühma juht)

Antonella Valmorbida (ALDA, 2. ja 6. töörühma juht)

Kaja Peterson (SEI Tallinn, 3. töörühma juht)

Erica Melloni (IRS, 4.töörühma juht)

Cristina Vasilescu (IRS, 4 .ja 7. töörühma juht)

Teadlased

Simone Buseti, Erica Melloni, Nicola Orlando, Flavia Pesce, Manuela Samek-Lodovici, Cristina Vasilescu (IRS); Marco Boaria, Antonella Valmorbida, Irene Zanetti, Aldo Xhani (ALDA); Tiit Kallaste, Kerli Kirsimaa, Kaja Peterson (SEI T); Federico Marcantognini, Gianfranco Pomatto, Stefania Ravazzi, Franca Roncarolo, (UNITO)

Raamatu veebiversioon: <http://www.enlarge-project.eu/>

Ootame teie tagasidet aadressile contact@enlarge-project.eu.

Sisukord

Sisukord	3
Raporti presentatsioon	4
1 Teadmistekaardi eesmärgid	4
2 ENLARGE projekti analüütiline raamistik	5
2.1 Poliitikakontekst	5
2.2 Kaasamisprotsessi aspektid.....	6
2.3 Mehhanismid.....	7
2.4 Tulemused	8
2.5 Analüütiline raamistik töös: näiteid ENLARGE projekti juhtumitest	9
3 ENLARGE teadmistekaart kaasamisprotsesside tundma õppimiseks praktiliste taastuvenergia- ja energiasäästu juhtumite näitel	14
4 Näidustused ja soovitused kaasamisprotsesside kohta taastuvenergia – ja energiasäästu valdkonnas	15
5 Poliitikakujundate ja muude sidusrühmade kontrollnimekiri	16

Raporti presentatsioon

ENLARGE projekti eesmärgiks on jagada teadmisi kaasavast valitsemisest läbi tugeva dialoogi ning kommunikatsiooni poliitikute, kodanikuühiskonna ning praktikute vahel.

Tööpakett (TP) 1 „Metodoloogiline lähenemine. Koos-disaini ning koos-tootmise loomine“ seab eesmärgiks luua konseptuaalne ja metodoloogiline raamistik kaasamisprotsessidest, keskendudes taastuenergiale ning energiasäästu teemadele. Kontseptsiooniraport koosneb ENLARGE peamistest metodoloogilistest eeldustest, seega võimaldades erinevate taastuenergia ning energiasäästu teemaliste kaasamisjuhtumite kohta data kogumist ja selle analüüsi. Kontseptsiooniraport on saadaval järgneval lingil.

Tööpakett (TP) 2 „Koostöö ning praktikate identifitseerimine“ on suunatud kohalike osaliste kaasamisele läbi 50 erineva koostöö partneri ning kokku kogutud reaalse kaasamisjuhtumite näidete näol taastuenergia ja energiasäästu valdkonnas. Projekti raames sai kogutud 35 juhtumit ning 31 valiti edasiseks analüüsiks.

Tööpakett (TP) 3 „Juhtumid“ tegeles 31. juhtumi süva-analüüsiga lähtudes 1. tööpaketi välja töötatud metoodikast.

Käesoleva D.3.4 raporti „Teadmiste kaart“ koosneb kirjandusest kogutud informatsioonist (TP1), parimatest praktikatest (TP2) ning juhtumite analüüsist (TP3). Teadmiste kaardi eesmärgiks on aidata kaasa arutelu tekkimisele Arutlusürituse ajal (TP4) ning keskendub kaasamisprotsesside olulisusele, efektiivsusele, jätkusuutlikkusele ja legitiimsusele.

1 Teadmistekaardi eesmärgid

Teadmistekaardi eesmärgiks on tagada struktureeritud viis, kuidas näha koostöö praktikaid ning seeläbi neid paremini mõista. See on ENLARGE tiimi poolt kokku pandud 31 kaasamisjuhtumi analüüsi põhjal, ning on edaspidi arutluse all Oktoobris Arutlusüritusel.

Tasub nentida, et väljavalitud juhtumid ei tähenda, et tegemist on parimate praktikatega. Pigem on tegemist oluliste näidetega, mis esindavad erinevaid kaasamisviise ning tööriistu, nagu ENLARGE metodoloogia need välja töötas. ENLARGE projekt tugineb eeldusel, et ühtegi ideaalset kaasamisformaati ei eksisteeri. Vastupidi, läbimõeldud strateegiate ning tööriistade valik on võtmetähtsusega, kuna need tagavad võimekuse kaasamismeetmeid kohandada vastavalt olukorra kontekstile ning dünaamikale, seega võimaldades kohandada ettenägematute olukordade ja raskustega mis rakendusfaasis välja tulevad.

Juhtumid on näidanud, et lahendusi võib olla erinevaid, tulenevalt soovitatavast eesmärgist, juhtumi kontekstist ning muidugi ka olemasolevatest ressurssidest, olgu nad finantsilised, professionaalsed või midagi taolist.

Antud teadmistekaart hõlmab endas sünteesi erinevatest klassikalistest dimensioonidest et veelgi süvendada teadmisi kaasamisprotsessidest. Seda võib lugeda läbi kahe perspektiivi. Esimene perspektiiv on analüütiline: käesolev kaart annab teadlastele, poliitikutele ja asjaosalistele selge arusaama erinevatest elementidest, mida edasi analüüsida, et mõista poliitikate ning kaasamisprotsesside seost.

Teine perspektiiv on disaini-keskne: poliitikate kujundajad ning huvitatud asjaosalised, kes plaanivad kaasamisprotsessi ning soovivad seeläbi luua paremaid poliitikaid, saavad teadmistekaardist olulist informatsiooni.

2 ENLARGE projekti analüütiline raamistik

ENLARGE uurimismeeskond on loonud raamistiku, kuidas koguda informatsiooni neljal tasandil, nagu näidatud tabelis 1.

Tabel 1 Raamistik kogumaks distsiplineeritud informatsiooni kaasamisjuhtumitest taastuenergia ning energiasäästu valdkonnas.

Poliitiline kontekst	Probleemid energeetika valdkonnas, regulatiivne raamistik, poliitikaaspektid, ning teised konteksti elemendid, mis loovad kokku keskkonna, kus kaasamisprotsess toimub.
Kaasamisprotsessi aspektid	Kaasamisprotsessi omadused, meetodid, tööriistad, ajastus ning ressursid, mida kasutatakse poliitikasse sekkumisel.
Mehhanismid	Võimalus selgitada kuidas teatud konteksti omadused ning kaasamisprotsessi aspektid löid olukorra, mis soodustas oodatud eesmärkide täitumist.
Tulemused	Millised eesmärgid on oodatud või saavutatud läbi kaasamisprotsessi

2.1 Poliitikakontekst

Esimese elemendina on oluline poliitiline kontekst, kuna see seab kaasamisprotsessile teatud eeldused ning tingimused. Poliitiline kontekst kirjeldab elemente, nagu näiteks sekkumismeetodit, mida kasutatakse (kas tegemist on ajaliste piirangutega või kompleksse programmiga?), regulatiivne raamistik (kas on mõni seadus soodustab kaasamisprotsessi kasutamist?), ning millisel poliitilisel tasandil peaks/oleks pidanud kaasamisprotsessi kasutama (enne, kui otsus tehakse, rakendamise ajal, pärast initsiatiivi lõpetamist).

Lisaks on oluline mõelda järgnevatel küsimustel: millise probleemiga on tegemist (milline muutus peaks toimuma läbi kaasamisprotsessi?), kes on asjaosalised (kas nad on piisavalt piiritletud, kas poliitikasse sekkumisega hõlmatakse laiemat avalikkust, või lausa kogu kodanikkonda?) ning nende dünaamika (kas poliitilist areni iseloomustab koostöö või konflikt?).

Järgnev tabel koondab peamised aspektid, mida arvesse võtta kui analüüsida poliitikat, mis näeb ette kaasamise meetodit, või disainides kaasamise meetodit tulenedes olukorra kontekstist.

Tabel 2 Poliitiline kontekst: konteksti iseloomustavad praktikad

Millise probleemiga tegemist on?	Näiteks: antiikse pärandkinnisvara renoveerimine; uued lahendused energia tootmise ning -tarbimise küsimuses hõredalt asustatud aladel, uued mudelid kuidas elada ning liigelda, omades väiksemat mõju keskkonnale.
Kaasamisprotsessi tüüp	Programm, poliitika või projekt, pikaajaline või lühiajaline sekkumine, saadavalolevad ressursid, legaalne ning poliitiline raamistik, kas osalemine on kohustuslik või vabatahtline jne.
Keda poliitika mõjutab?	Põhjalike teadmistega kodanikkond või keskpäraste teadmistega kodanikkond
Sotsiaalne ja poliitiline dünaamika	Koostöö või konflikt (või umbusaldus)
Poliitiline tase	Kaasamine otsustusprotsessi ajal, või rakendamise ajal; milline roll on koostööl disainimis-, tootmis-, ja hindamisprotsessi ajal

Konteksti omadustele tuginedes saab otsustada, kas kaasamisprotsessi on vaja rõhutada. Koostöö abil saab asjast huvitatud kodanikke ja asjaosalisi kaasata poliitika kujundamisse selleks, et tagada nende heakskiit väljapakutud lahenduse osas. Kaasatud kodanikud saavad ka panustada poliitika rakendamises, näiteks muutes või vähendades enda tarbimisharjumusi. Lisaks saavad kodanikud panustada monitoorimis- ja hindamisfaasis, avaldades arvamust initsiatiivide tulemuslikkusest. Teiste sõnadega, konteksti omadused aitavad selgitada, kuidas koostöö saab toimida koos-disainina, koos-loomise ning koos-hindamisena.

2.2 Kaasamisprotsessi aspektid

Kaasamine võib toimida mitmel viisil. Kaasamine võib tähendada lihtsaid sekkumisi, suunatud eelkõige kodanike harimisele projekti eesmärgi osas, kuni keeruliste strateegiateni, kus kaasatakse mitmeid asjaosalisi nii projekti disaini, kui ka projekti rakendamisfaasis. Samuti erinevad tööriistad ning tehnikad, mille valik sõltub oodatavatest eesmärkidest.

ENLARGE uurimismeeskond on välja töötanud kahetasandilise definitsiooni, mis eristab osalemise- ning arutlemise lähenemisviisid:

Tabel 3 Koostöö protsessid: osalev ning arutlev lähenemisviis

<p>Osalev</p>	<p>Osalemisprotsesside peamiseks eesmärgiks on inimesi mobiliseerida ning aktiveerida ning seeläbi poliitika otseselt mõjutada. Osalemisprotsesside legitiimsus seisneb selles, kui palju kodanikke on kaasatud ning kuivõrd suudavad nad oma sõnumiga poliitikuteni jõuda.</p>
<p>Arutlev</p>	<p>Arutleva protsessi eesmärgiks on luua avalik ruum, kus erinevate vaatenurkade, ideede ning huvide üle arutletakse, selleks, et jõuda konstruktiivselt ning üksmeelselt otsuste tegemiseni. Arutlevad protsessid rõhuvad rohkem erinevate häälte olemasolule, mitte häälte tugevusele; dialoogide kvaliteedile, mitte osalejate arvule; ning üksmeelsele otsusele, mitte enamiku arvamuse läbisurumisele.</p>

Osalemisprotsessidel on mobilisatsiooni eesmärk: mida rohkem inimesi on kaasatud, seda parem. Arutlusprotsess rõhub sellele, et kõik huvigrupid oleks kaasatud, loodaks kvaliteetset dialoogi ning jõutaks üksmeelele. Just sel põhjusel on arutlusprotsessid keerulisemad, kui osalusprotsessid, mis võivad tihti olla vaid informatiivsed tegevused, millel ei ole poliitikatele suurt mõju (ning võivad osalejates juba esimesel tunnil pettumust valmistada).

Osalemis- ning arutlusprotsessis saab kasutada erinevaid tööriistu, et eesmärkideni jõuda, ning ka kogu protsessi disain sõltub valitud lähenemisviisist.

Näiteks, osalusprotsessi puhul, koos-disaini tasandil saab osalejate jaoks *luua teatud atmosfääri* kasutades 'avatud uste' tehnikat, mis tähendab, et kõik kes soovivad, on oodatud osalema. Arutlusprotsessile on soovitatav osalejaid individuaalselt kutsuda, et tagada loodavas grupis teatud omadused (näiteks meeste ning naiste võrdne esindatus, kõikide huvide esindatus jne). *Informatsiooni analüüs* võib olla vähem- või rohkem struktureeritud: arutlusprotsessidel tuuakse diskussioonides osalema eksperte, kuid osalusprotsessidel rõhutakse poliitika kujundajate ning kodanikele omavahelisele suhtlusele.

Arutlusprotsessis võib kodanikke otseselt kaasata ka projekti elluviimisesse, kasutades selleks kokkuleppeid või lepinguid (näiteks võivad kodanikud otsustada edaspidi energiat osta taastuva energia tootjalt). Osalusprotsessis on mõistlikum leida stiimuleid, nagu soodushinnad või muud kingitused, mis mobiliseerivad suuremat rahvamassi poliitika eesmärkide täitmise suunas.

Arutlusprotsessi raames hindamisfaasis rakendatakse tööle komisjon, kes tagab tulemuste hindamise, osalusprotsessis küsitakse kodanikelt perioodiliselt tagasisidet poliitika tulemuste osas.

Tabel 4 koondab tööriistu, mis iseloomustavad osalemis- ning arutlusprotsesse. Tabelis välja toodud elemendid on kombinatsioon kirjandusest leitud ning ENLARGE juhtumianalüüsi tulemustest.

Tabel 4 Koostöö poliitikakujundamises: osalev- ning arutlev lähenemisviis

	Arutlusmudel		Osalusmudel	
	Disaini element	Eesmärk	Disaini element	Eesmärk
Atmosfääri loomine	Teadlikult välja valitud osalejad	Võrdsed võimalused huvigruppidele	Avatud uksed	Maksimaalne osalus
Dialogi loomine	Konstruktiivised dialoogid, iseseisevad algatused ning tehnikate kasutamine	Põhjendatud ning tasakaalustatud vestlused	Spontaansed arutlused ning vähene struktureeritus	Erinevate huvide ning arvamuste esiletõus
Informatsiooni analüüs	Ekspertteadmiste kaasamine	Informeeritud otsuste tegemine	Otsene suhtlus poliitikute ning kodanike vahel	Tugevam kontroll poliitikute üle
Kokkuleppe savutamine	Üksmeelsuse nõue	Konsensusele jõudmine	Eelistatakse hääletamist	Enamiku hääle ning arvamuse tuvastamine
Täideviimine	Kokkulepped ning lepingud	Vältida kitsaskohti ning parandada poliitika efektiivsust	Motivatsioon ning algatused	Kodanike mõjuvõimu suurendamine ning poliitika efektiivsus
Hindamine	Komisjoni moodustamine	Kõikidel huvigruppidel on võrdsed võimalused tulemusi hinnata	Regulaarsed kohtumised vabatahtlike osalejate seas	Tagada pidev monitoorimis- ning arutlusprotsess

2.3 Mehhanismid

Lisaks on huvitavaks elemendiks mehhanismid, mis tagavad teatud tööriistade efektiivsuse. Mehhanismid on defineeritud kui põhjuslikud seosed, miks teatud konteksti elemendid kombineerituna protsessi elementidena toovad kaasa teatud muudatusi. 31. juhtumit aitasid koostöö protsesside mehhanisme energeetika valdkonnas paremini tundma õppida, eriti kuna teatud mehhanismid avalduvad regulaarselt. Tabel 5 koondab mehhanisme, mis juhtumianalüüsist avaldusid.

Tabel 5 Juhtumites avaldunud mehhanismid

Mehhanism	Põhjendused ning allikad
Reklaamvaguni efekt ja piirmäära mudel	Niiõelda 'reklaamvagonil' ehk teatud kiiresti arenevatel trendidel on iseeneselik positiivne tagasiside ahel, kus aina avalduv informatsioon teatud meetme vastu võtmisest toob kaasa rohkem inimesi, ning suurem inimeste osalus toob omakorda kaasa meetme rohkemat vastu võtmist. Piirmäära mudel eeldab, et indiviidide käitumine tuleneb sellest, kui palju teisi indiviide on juba sarnaselt näitumas (Granovetter, 1978).
Järgimine	Järgimine on vaatleva õppimise tüüp, mis on imitatsioonist erinev, kuna keskendub tegevuste keskkonna mõjudele, mitte mudeli tegevustele. (Albert Bandura, 1977; David Wod, 1988).
Moraalne nõue lubadustest kinni pidada	Moraalne nõue lubadustest kinni pidada on peamiseks põhjenduseks sotsiaalsete lepete teooriates ning selle eesmärgiks on tagada inimese hea nime ning au säilimine, mis oli eriti oluline keskajal (Rubin, 2007).
Vastastikused kohustused	Vastastikused kohustused vähendavad tahtmatut sotsiaalset eraklust ning suurendavad n.ö 'perifeerist nägemist' seega märgates neid aspekte, mis vastasel juhul jääksid märkamata (M. Ben-Avie, I. Yossi Ives, K. Loewenthal, 2015).
Ühtekuuluvustunne	Vajadus kuhugile kuuluda, anda ning saada tähelepanu. Ühtekuuluvustunne kogukonnas parandab motivatsiooni, tervist ning õnnetunnet (Baumeister, R.F., Leary, M.R., 1995).
Omaalgatus	Omaalgatuste printsiip tähendab inimeste usku sellesse, et nad suudavad läbi teatud tegevuste mõjutamise ka oma elu mõjutada. Kui inimesed ei usu, et nad suudavad oma tegevustega saavutada oodatavaid tulemusi, ei ole neil ka põhjust üritada ning rasketel

Mehhanism	Põhjendused ning allikad
	aegadel sihikindlaks jääda (Bandura, A., 1977),
Ohu või võimaluse märkamine	Võimaluse või ohu nägemine on väga mobiliseeriv. Teatud stiimulid suudavad samuti inimesi võimaluste suunas mobiliseerida, kuid rõhudes nende huvidele, mitte väärtustele.
Maine	Tahe ning võimekus koostööks suureneb, kui läheduses on võimekaid või lugupeetuid inimesi. Samuti tulenevalt, kuivõrd mainekast allikast informatsioon saabus, oleneb valmidus mõtet toetama (Rogers, 1995; Abrahamson and Fombrum, 1944).
Tagasiside	Tagasiside tuleneb informatsiooni tootmisest, käsitlemisest ning tõlgendusest teatud tegevuste tulemustest, võttes arvesse olemasolevaid püüdlusi ja eesmärgi (Cyert & March, 1963), Greve 2003, Barzelay 2007). Tegevuse monitoring ja hindamine, kommunikatsioon ja saavutatud tulemuste läbipaistvus on peamised tööriistad, kuidas saada tagasisidet jõustunud initsiatiividest.

Juhtumite analüüs näitas, et kõige sagedamini kasutatav mehhanism on n.ö „reklaamvaguni/piirmäärade mudel.“ Paljudes juhtumites oli oluline informatsiooni laialdaselt levitada, tagades seega ettepaneku heakskiit. Sellest tulenevalt, mõned juhtumid keskendusid rohkem piirmäärade mehhanismidele, alustades nendest kodanikest, kes on vastuvõtlikumad innovatsioonile, nagu näiteks noored.

Ühtekuuluvustunne ning teised sisemised mehhanismid, nagu omaalgatus, on samuti nähtavad erinevates poliitika faasides, alates plaanimisest kuni rakendamiseni. *Illusiooni loomine võimalusest* on üks neist mehhanismidest, mis on sageli seotud rakendusfaasiga ning on peamiselt kasutatud selleks, et inimesed võtaksid omaks teatud käitumisviisid.

Tagasiside mehhanism on peamiselt kasutatud rakendamise- ning hindamisfaasis. Tagasisideks kasutatakse erinevaid tehnikaid, nt, linna andmebaasist energiatarbimise kohta kuni järjepidevate koosolekuteni huvitatud asjaosalistega, et informeerida kodanikke saavutatud tulemustest.

2.4 Tulemused

Antud analüütilise raamistiku võtmeküsimuseks on läbi koostöö protsesside saavutatud tulemused. Mismoodi on koostöö protsessid panustanud poliitika kujundamisse? ENLARGE projekt on keskendunud kolme tüüpi tulemustele, mida koostöö protsessid on endaga kaasa toonud:

Tabel 6 Erinevad tulemuste tüübid koostööprotsessidest

Poliitika efektiivsus	Kuivõrd koostööprotsessid suutsid poliitikaid mõjutada ning kaasa tuua teatud muudatusi ühes või mitmes poliitika faasis: otsustamisel, rakendamisel või monitoorimisel
Institutsionaalne jätkusuutlikkus	Kuivõrd protsessid on võimalik juurutada traditsioonilistesse demokraatlikesse protsessidesse ilma, et tekiks konflikte selle vastuvõtmisel poliitikute või ametnike poolt.
Sotsiaalne legitiimsus	Kas protsessid on nähtud kui avalik arvamus ning kui legitiimne vahend teha avalikkust mõjutavaid otsuseid ning seega parandada poliitika rakendamist

Antud klassifikatsioon koostööprotsesside tulemustest on keeruline, kuna võtmeküsimuseks on, kas kaasamine on tõesti panustanud poliitika kujundamisse, kas see on tekitanud konflikte institutsionaalsel tasandil, ning kas seda nähakse kodanike poolt legitiimse vahendina. Antud klassifikatsioon ei ole mõeldud mõõtmaks poliitika tulemusi, ehk näiteks kui mitu inimest muutis

enda tarbimisharjumusi või kui palju energiat kasutati enne või pärast kaasamisprotsessi, kuigi nende puhul on tegemist oluliste aspektidega, mis aitavad mõõta kaasamise tõhusust. Antud klassifikatsiooniga mõtestatakse lahti kaasamise panus ning võimalikud puudused. Poliitika kujundamise perspektiivist on eriti oluline antud kolme dimensiooni arvestamine (poliitika efektiivsus, institutsionaalne jätkusuutlikkus ning sotsiaalne legitiimsus) kuna need aitavad poliitikutel kaasamisprotsessi kujundada ning märgata võimalikke positiivseid ning negatiivseid aspekte, mis protsessist tuleneda võivad.

ENLARGE Juhtumianalüüsi Raport annab ülevaate peamistest koostööprotsesside tööriistadest, mis olid kasutusel vaadeldud 31 juhtumis. Ülevaade algab kaasamisprotsessi tööriistadega, milles eristatakse atmosfääri loomist, dialoogi loomist, informatsiooni analüüsi, kokkuleppe saavutamist, rakendamist ning hindamist. Iga disainielemendi juures on lühike kirjeldus kontekstist, kus antud juhtum aset leidis, praktika, kuidas see toimus, ning mehhanismid ja tulemused, millega kaasamisprotsess seotud on. Antud raportile on koostöö tööriistade kirjeldustes mitmeti viidatud.

2.5 Analüütiline raamistik töös: näiteid ENLARGE projekti juhtumitest

See paragrahv võtab uuesti kokku peamised kaasamisprotsessi tööriistad, mis on kohandatud käesoleva projekti 31 juhtumile. Kaasamistöriistade esitlemine järgneb eristamine tegevusvälja loomise, dialoogi läbiviimise, informatsiooni töötlemise, otsustamisreeglite kehtestamise, rakendamise ja hindamise vahel. Iga disainielement on varustatud lühikese kirjeldusega, millises kontekstis see aset leidis, tavaga, mis on seda iseloomustanud, kaasamise mehhanismi ja tulemusega, millega kaasamisprotsess seostub.

Tegevusvälja loomine:

Konteksti tunnused	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Lai, mitmekülgne auditoorium, tagasihoidlik mitteusaldamatus/energiaküsimuste mitteamistamine	Töögrupi moodustamine linna(valla)elanikest, osalistest ja tehnikutest eesmärgiga määratleda energiasäästu eesmärgid	Nr 8. Rõuge valla arenguplaan	Vastastikune vastutus	SL, IS
Kitsas auditoorium, koostööruum	Kaasava kavandamise koosolekud, kus osalesid töötajad ja uuendatud struktuuriga hoone tulevased kasutajad, st lapsevanemad	Nr 7. Rakvere Rohuaia lasteaia renoveerimine	Ühtekuuluvustunne	PE
Lai, mitmekülgne auditoorium madal konfliktitase	Avalik küsitlus eesmärgiga koguda arvamusi vabatahtliku osalemise kohta aktsioonides	Nr 19. Madonie Roheline kogukond	Piirmäär	PE, IS, SL

* PE = poliitika efektiivsus; IS: institutsionaalne jätkusuutlikkus; SL= sotsiaalne legitiimsus

Dialoogi läbiviimine:

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Lai, mitmekülgne auditoorium madal konfliktitase, vajalik linnaelanike laialdaselt levinud teadlikkuse tase projekti eesmärkide kohta	Kaasava kavandamise protsess tulevase energiatootmise ja -tarbimise konverentsi formaadi osas, kus osalevad eesrindlikud üliõpilased koos tehniliste ekspertidega	Nr 21.Jätkusuutlik Santorso	Piirmäär	IS, SL
Lai, mitmekülgne auditoorium madal konfliktitase, vajalik disainida innovatiivseid teenuseid ja määrata auhinnad kiirendamaks virtuaalseid energia valdkonna käitumisviise	Avalikud seminarid linnaelanikele koos tehniliste konsultatsioonidega kohalikele osalistele ja partneritele eesmärgiga luua uusi linnaga seonduvaid teenuseid	Nr 31. Osavõtlikud linnad	Ühtekuuluvustunne, omaalgatus	SL, PE

Informatsiooni töötlemine:

Konteksti tunnused	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Vähene elanike auditoorium kes on mõjutatud lahendusest, suhteliselt leebe konfliktitase, vajadus selgitada projekti eeliseid	Ekspertide ja tehnikute abiga tehtavad kommunikatsioonikampaaniad, mis suunatud teatud kindlatele osavõtjatele ja kus kasutatakse trükitud materjale ja broshüüre	Nr. 1 Tuulepark Korca regioonis	nn. 'reklaamvagonil' ehk teatud kiiresti arenevad trendid/piirmäär	IS, SL
Väikese maakoha kontekst, grant renoveerimiseks, osalemine vajalik finantseerimise saamiseks	Linnapea ja ja elanike vahetu kontakt koosolekutel mõjutatuna sekkumisest	Nr. 13.Väätsa vanadekodu	Võimaluste tajumine moraalne kohustus kinni pidada oma lubadusi	IS, SL
Linna-kontekst, arvukas auditoorium, jätkusuutlikkuse seisukohalt kõrge teadlikkusega tegijate kohalolek	Vabatahtlike linnaelanike ajutiste ühenduste loomine eesmärgiga koordineerida osalusprotsesse	Nr. 2. Elavad tänavad Ghentis	Ühtekuuluvustunne, enesetõhusus	SL, IS, PE
Linna-kontekst, mitmed administratiivsed üksused kaasatud, initsiatiivi iseloomustav pikk ajajoon	Sektoritevaheline töögrupp, moodustatuna administratsiooni mitmete üksuste töötajatest	Nr. 2. Elavad tänavad Ghentis	Vastastikune vastutus	IS
Linna-kontekst, eesmärgiks on majapidamiste motiveerimine energiasäästlike tehniliste lähenduste kohaldamine	Ukselt-uksele külaskäigud eesmärgiga anda individuaalseid konsultatsioone energiasäästu alal	Nr. 17. Sammhaaval	Võimaluste tajumine	PE

Otsustamise reegel: Decision rule:

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Kaasamisprotsess, milles linnaelanikud otsustasid organiseerida energiaostu grup eesmärgiga energia hinda madalamaks saada	Linnaelanike hääled eelistatuma valiku poolt (nt., energiaga varustaja valikul)	Nr. 21. Jätkusuutlik Santorso	Ühtekuuluvustunne, omaalgatus	SL, PE, IS
Arvukas auditoorium, rahastamine otsustatakse määrata linnaelanike poolt kõige keskkonnasõbralikumaks tunnistatud projektidele, erinevate osaliste vahel valitseb õige märgatav erimeelsus/konflikt	Linnaelanikest moodustatud komisjon nende kogemuse ja huvide alusel rahastamisel minevate projektide hindamiseks	Nr. 16. Kaasav elamumajandus Strasbourgis	Vastastikune vastutus, reputatsioon	SL, PE, IS

Rakendamine: motivaatorid ja moderaatorid:

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Arvukas auditoorium, madal konfliktitase, kättesaadavad ressursid	Koolituskeskuse loomine eesmärgiga harida/koolitada eksperte ja linnaelanikke energiasäästutehnoloogiate ning energia- ja ressursisäästlike ideede tutvustamiseks	Nr. 3. Minu panus kliimamuutuste leevendamiseks	nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid	PE
Arvukas auditoorium, vajadus linnaelanike seas laialtlevinud teadlikkuse järele projekti eesmärkide osas	Avalike initsiatiivide ja ürituste organiseerimine rahvale (peod, autovabad päevad, lugude jutustamine, jms.) eesmärgiga populariseerida projekti materjale ja sõnumit	Nr. 2. Elavad tänavad Ghentis Nr. 4. SEAP Polotski linnale	nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid	PE
Arvukas auditoorium, vajadus linnaelanike seas laialtlevinud teadlikkuse järele projekti eesmärkide osas	Teadlikkuse tõstmise kampaaniad, mis muuhulgas suunatud ka õpilastele koolitundides energiasäästu teavitamiseks ja temaatiliste võistluste korraldamine	Nr. 6. Energiatark	nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid	PE
Arvukas auditoorium, vajadus linnaelanike seas laialtlevinud teadlikkuse järele projekti eesmärkide osas	Kaasamisinitsiatiivid noortele kõige põnevamatest kuni innovatsioonini nt, noorte arhitektide võistlused avalike parkide mööbli loomiseks, noorteühenduste eestvedajate töötoad, mis pakuvad abi neile, kes on enim pühendunud teatud kindlate initsiatiivide loomisele	Nr. 4. SEAP Polotski linnale	nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid, matkimine	PE
Arvukas auditoorium, vajadus linnaelanike seas laialtlevinud teadlikkuse järele projekti eesmärkide osas	Kollektiivsed väljakutsed energiasäästuks	Nr.17. Sammhaaval	nn. 'reklaamvagon' ehk teatud kiiresti arenevad trendid, matkimine	PE
Vähene, kergesti äratuntav, identifitseerita elanike auditoorium, vajadus veenda	Grandid korterelamute energeetiliseks renoveerimiseks, rahalised toetused ja laenu tagamise soodustingimused	Nr.11. SmartEnCity	Võimaluste märkimine	PE

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
inimesi oma käitumise muutmiseks	kortermajade elamuühistutele, soodushindade võimaldamine energiatõhusatele kodumasinatetele	(H2020)		
Sihtgrupp: õpilased; vajadus säilitada kaasamine projekti eesmärkide saavutamiseks	Boonused (nt, vaba sissepääs loomaaeda, jms.) nendele, kes tulevad kaasa virtuaalse käitumisega nagu nt, jätkusuutlike transpordivahendite kasutamisega	Nr. 26. OSCAR ussimäng	Võimaluste märkamine	PE
Vähene, kergesti äratuntav, elanike auditoorium, vajadus veenda inimesi oma käitumise muutmiseks	Linnaelanike toetamine ning administratiivsete ja õiguslike nõuetega toimetulemise kergendamine tegevuste ellurakendamisel (nagu nt, energiasäästu rahastamistootluste koostamine jms.)	Nr. 5. Energiatõhususe programm mitmepere-elamutele	Võimaluste märkamine	PE, IS
Vähene, kergesti äratuntav, elanike auditoorium, vajadus veenda inimesi oma käitumise muutmiseks	Energiasäästu promo-pakikete jaotamine, mis sisaldavad nt, LED-elektripirne, akende tihendeid, jms,	Nr. 17. Sammhaaval	Võimaluste märkamine	PE
Arukas auditoorium, vajadus linnaelanike seas laialtlevinud teadlikkuse järele projekti eesmärkide osas	Infopunktid ja nõustamisteenused koostöös kohalike omavalitsustega; tavakodanike poolt hallatavad energia-ala nõustamispunktid linnaelanikele suunatud energiasäästu nõuannete ja -võtete jagamiseks	Nr. 21. Jätkusuutlik Santorso	Võimaluste märkamine, kuuluvustunne	PE, IS

Rakendamine: Kokkulepped ja lepingud

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Arukas või auditorium, madal konfliktitase	Energiatehnoloogiate soodushinnale orienteeritud linnaelanike grupid:	Nr. 21. Jätkusuutlik Santorso Nr. 21. <i>ènostra</i>	Võimaluste märkamine Ühtekuuluvustunne	PE, SL
Vähene, kergesti äratuntav, elanike auditoorium	Eelkokkulepped erametsaomanikega võimaldavad kooskõlastada üldkehtiva metsamajandamise suunaga tänu soodsatele lepingulistele lahendustele	Nr. 18. GE.COO.FOR metsaressursside koordineeritud majandamiseks	Võimaluste märkamine	PE, IS

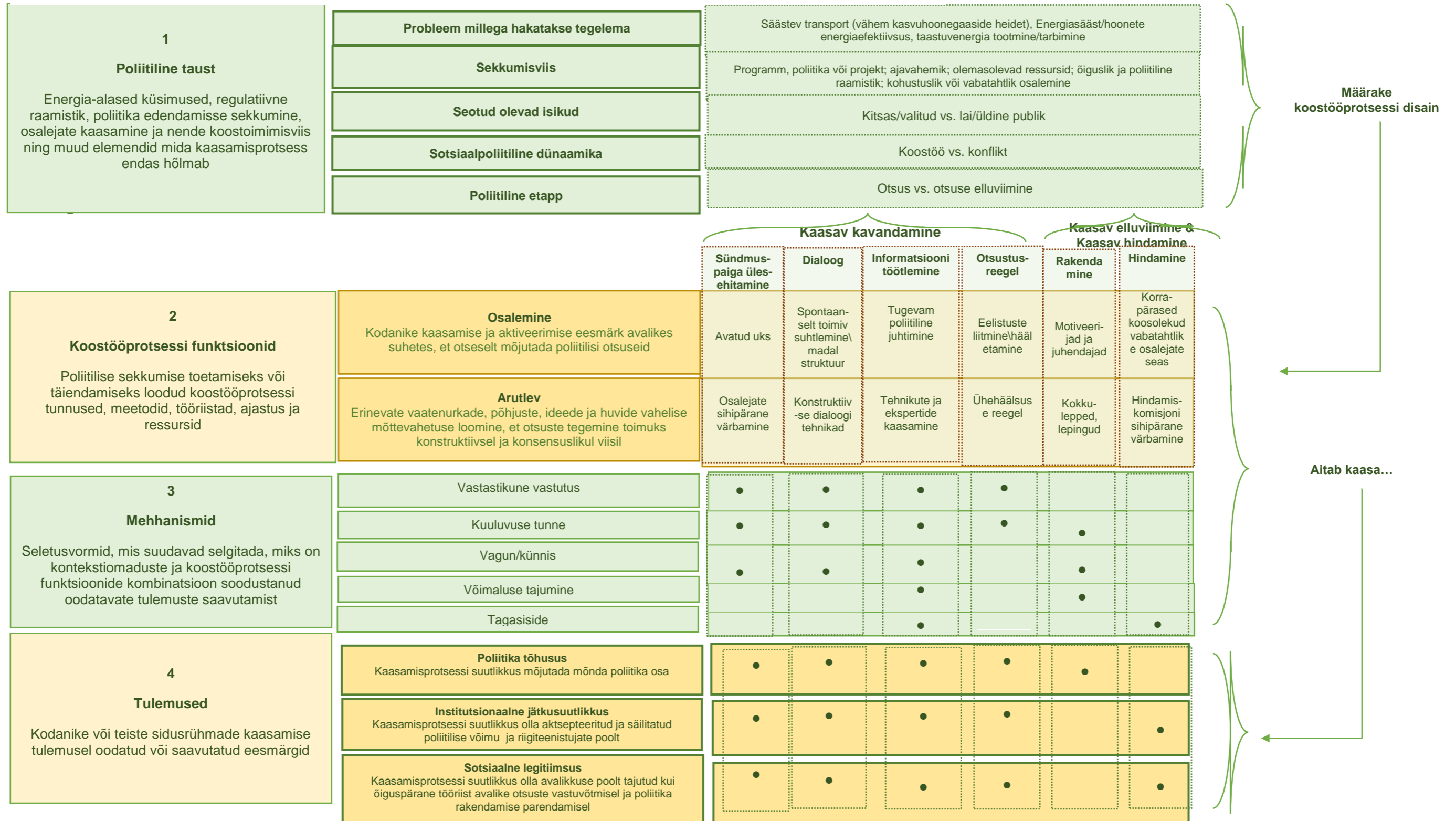
Hindamine:

Kontekst	Disainielement/kaasamisprotsessi tunnused	Referentsjuhtum	Mehhanism	Tulemus*
Vähene, kergesti äratuntav, elanike auditoorium, vajadus veenda inimesi oma käitumise muutmiseks	Igakuised telefonikõned tagasiside saamiseks majapidamiste käitumise ja kohustuste rakendamise kohta	Nr. 17. Sammhaaval	Tagasiside	IS, PE
Arvukas auditoorium, rahastamine otsustatakse määrata linnaelanike poolt kõige keskkonnasõbralikumaks tunnistatud projektidele, erinevate osaliste vahel valitseb õige märgatav erimeelsus/konflikt	Moodustatud on töögrupp, mis koosneb linnaelanikest, üliõpilastest, kohalike äriühingute ja meedia esindajatest eesmärgiga monitoorida projekti elluviimist	Nr. 16. Kaasav elamumajandus Strasbourgis	Tagasiside	SL
Initsiatiivi pikk ajajoon eesmärgi saavutamiseks, vajadus veenda inimesi muutmaks nende käitumist	Linna energiamajanduse andmebaasi loomine	Nr. 5. Energia-tõhususe programm mitmepere-elamutele	Tagasiside	IS

* PE = poliitika efektiivsus; IS: institutsionaalne jätkusuutlikkus; SL= sotsiaalne legitiimsus

3 ENLARGE teadmistekaart kaasamisprotsesside tundma õppimiseks praktiliste taastuvenergia- ja energiasäästu juhtumite näitel

Joonis 1 ENLARGE teadmistekaart kaasamisprotsesside tundmaõppimiseks praktiliste taastuvenergia- ja energiasäästu juhtumite näitel

4 Näidustused ja soovitused kaasamisprotsesside kohta taastuvenergia – ja energiasäästu valdkonnas

ENLARGE Manifest edendamaks kaasamisprotsesse asjakohaste tulemuste saavutamiseks taastuvenergia ja energiasäästu valdkonnas, on **tuvastanud mõningad korduvad barjäärid** sotsiaalsele legitiimsusele, institutsionaalsele jätkusuutlikkusele ning poliitika tõhususele, kuid ka **mõned võtmetegurid saavutamaks edukamaid tulemusi**. Nagu juba öeldud, tuleks kaasamisprotsessi kohandada vastavate kontekstidele omaste tunnustega ja koostöö eesmärkidega vastavas poliitilises protsessis, millest kaasamisprotsessiga osa saadakse. Siiski on võimalik välja tuua mõned üldised soovitused.

Tabel 7 Taastuvenergia- ja energiasäästu valdkonna kaasava juhtimise barjäärid ja võtmetegurid

<p>Korduvad barjäärid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kodanike hirm olla manipuleeritud ja protsessis osalevate avalike asutuste varjatud huvi orbiidis ■ Inimeste madal teadlikkus keskkonna- ning taastuv ja- energiasäästu valdkonnast; ■ Inimeste hiline protsessi kaasamine ning/va valede ootuste loomine ■ Avalike asutuste ja poliitikute skeptitsism koostööprotsessidele ja nende suutmatuse kodanikke ja sidusrühmi kaasata; ■ Jäigad edastusprotseduurid ja nõrk kommunikatsioon protsessi ja selle tulemuste kohta, kogukonna, poliitilisel ja institutsioonilisel tasandil; ■ Vahendite puudumine (nt teadmised, majanduslikud, õiguslikud jms) protsessi edastamiseks ja / või selle tulemuste rakendamiseks.
<p>Võtmetegurid sotsiaalsele legitiimsusele</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Koostööprotsesside avatus, kaasamine ja läbipaistvus; ■ Varajane kaasatus taastuvenergia- ja energiasäästu poliitikate loomisprotsessi; ■ Pidev koostoime ja tagasiside protsessi ja selle toimimise kohta; ■ Poliitikute ja haldusasutuste lubadus oma kohustusi säilitada; ■ Edendaja\juhi maine ja õiguspärasus; ■ Piisavate ajavarude tagamine koostööprotsessidele, eriti just keerukate energiaküsimuste jaoks ja madala osalusdemokraatliku kultuuri korral.
<p>Võtmetegurid poliitika tõhususele</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Selgesõnaliselt töötavad vahendid, kaasamisprotsessi mobiliseerimiseks imiteeriva käitumise progareemise läbi; ■ Tööriistade kasutamine, näiteks nagu huvide ja pilootprojektide üleskutsumine, suurendamaks vabatahtlikku osalust alustades kõige innukamast innovatsioonist; ■ Saavutades asjakohase sidusrühmade ja kodanike toetuse väljapakutud lahendustele (nt lõplike hääletuste, referendumide jne kaudu), et avaldada poliitikutele survet kavandatud lahenduste käivitamiseks; ■ Stiimulite pakkumine või kokkulepete ja lepingute määramine, näiteks ostugrupid, et näidata, kui kasulik on liituda või teha koostööd poliitika rakendamiseks
<p>Võtmetegurid institutsionaalsele jätkusuutlikkusele</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poliitikute ja administratiivtöötajate suutlikkuse suurendamine kaasamisprotsessides osalemise kohta; ■ Kaasamisprotsesside propageerimine administratiivsete üksuste hulgas, hõlmates nii poliitikuid kui administratiivtöötajaid; ■ Potentsiaalsete vastaste kaasamine (opositsioonierakondade esindajad, skeptiline halduspersonal jt) ■ Valitsusvaheliste organite loomine et tagada erinevate tasandite institutsioonide kaasamine, koordineerimine ja dialoog ning protsessi ja selle toimimise pidev ajakohastamine ■ Pidev koostoime ja tagasiside protsessi ja selle toimimise kohta

5 Poliitikakujundate ja muude sidusrühmade kontrollnimekiri

Järgmises tabelis on kokkuvõte mõnedest põhiküsimustest ja võimalikest vastustest neile, kes on kaasamisprotsesside korraldamisest huvitatud. Täielik nimekiri valikuvõimlaustest ja alternatiividest on saadaval ENLARGE kaasamismeetodite testimise raamatus, mis on kättesaadav ENLARGE projekti veebilehel.

Tabel 8 Kontrollnimekiri

Võtmeküsimused	Vastused
<ul style="list-style-type: none"> Kas kodanike või huvirühmade kaasamine on jätkusuutliku poliitika eesmärgi saavutamiseks oluline? Kas koostöö on kohustuslik? 	Kui jah, siis on kaasamisprotsessi korraldamine soovitatav. Otsuse kujundamiseks (kaasav kavandamine), otsuse rakendamiseks (kaasav elluviimine) või otsuse (kaasav hindamise) koostamiseks on vaja kasutada erinevaid vahendeid.
<ul style="list-style-type: none"> Kas olemasolevad ressursid (aeg, pädevus, rahastamine) on piisavad koostööprotsessi käivitamiseks? 	Kui ei, siis tuleb leida täiendavaid ressursse sobiva kaasamisprotsessi kavandamiseks ja läbiviimiseks, näiteks protsessile sobiva aja ja/või vastava pädevusega seotud ekspertide värbamine. Vastasel juhul võib vastumeetmetega toimetulemine keeruline olla.
<ul style="list-style-type: none"> Kas sihtgrupp on piiratud või kas juhtum mõjutab kogu elanikkonda? 	Kõik protsessiga seotud olevad asjaosalised, keda see küsimus huvitab ja puudutab, peaksid olema kaasatud. Kodanike esindajatage töörühmades, peaks kohapeal valima sobilikud kaasamisvahendid.
<ul style="list-style-type: none"> Kas usaldamatus või konflikt on juhtumil puhul esile kerkinud asjaolu? 	Kui jah, siis kaaluge kas kaasata professionaalseid juhendajaid ja / või kõrgelt hinnatud eksperte. Vähemuste esindajad peaksid osalema komiteede töös. Kaasamisprotsesside selgus ja läbipaistvus kogu protsessi vältel ja pärast selle lõppu on sellisel korral võtmetähtsusega.
<ul style="list-style-type: none"> Milliseid kaasamise tööriistu peaks vastu võtma? 	Kindlat mudelit pole olemas. Kõige olulisem on kavandada kaasamisvahendeid nii, et aktiveerida kõige kasulikum mehhanism tulemuste saavutamiseks, võttes arvesse poliitilist konteksti. Vastastikune vastutus tulevaste tegevuste, kuuluvuse mõtte, võimaluste ja tagasiside eest, on peamised mehhanismid säästva energeetika valdkonnas; erineval moel ja asjaoludel võivad nad säilitada poliitika tõhususe ja kaasamise.
<ul style="list-style-type: none"> Kas olete kaalunud koostööprotsessi mõjusid institutsioonilisele ja poliitilisele aparatuurile? 	Kui ei, tehke seda. Kaasamisprotsess võib kahjustada institutsionaalset keskkonda, kui seda pole õieti hallatud. Selle probleemi lahendamiseks on olemas erinevad vahendid, sealhulgas tehnikute varajane kaasamine või valdkondadevaheliste komisjonide loomine, et jagada kaasamisprotsesside vastutust ja väärtust.